

ХАРАКТЕРИСТИКА МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗДІЙСНЕННЯМ ОПЕРАЦІЇ МДП (CARNET TIR)

DESCRIPTION OF THE CUSTOM FORMALITIES RELATED TO REALIZATION OF OPERATION OF CARNET TIR

Прокопенко В.В.,
к.ю.н., доцент,

доцент кафедри морського та митного права
Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена характеристиці митних формальностей із виокремленням дій, пов'язаних із використанням у міжнародних автомобільних перевезеннях книжки МДП (Carnet TIR). Встановлено, що, залежно від напрямку переміщення, українська митниця може бути митницею місця відправлення, місця призначення або проміжною митницею, і митні формальності, пов'язані із міжнародним перевезенням вантажів із застосуванням книжки МДП, значно різняться. Запропоновано внесення змін у Порядок реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП щодо однакового застосування понятійно-категоріального апарату.

Ключові слова: дія, книжка МДП, митна формальність, митниця відправлення, митниця призначення, операція МДП, проміжна митниця.

Стаття посвячена характеристиці таможених формальностей с выделением действий, связанных с использованием в международных автомобильных перевозках книжки МДП (Carnet TIR). Установлено, что, в зависимости от направления перемещения, украинская таможня может быть таможней места отправления, места назначения или промежуточной таможней, и таможенные формальности, связанные с международной перевозкой грузов с применением книжки МДП, значительно отличаются. Предложено внесение изменений в Порядок реализации положений Таможенной конвенции о международной перевозке грузов с применением книжки МДП относительно одинакового применения понятийно-категориального аппарата.

Ключевые слова: действие, книжка МДП, таможенная формальность, таможня отправления, таможня назначения, операция МДП, промежуточная таможня.

The article is sanctified to description of custom formalities with the selection of actions that is related to the use in international motor-car transportations of Carnet TIR. It is set that depending on direction of moving the Ukrainian custom can be the custom of place of sending, or custom of destination, or intermediate custom and the custom formalities related to international transportation of loads with application of Carnet TIR differ considerably. It is found out, that for realization of international travelling transportations a ferryman must be admitted to the system Carnet TIR, that is custom formalities in relation to the receipt of membership in Association of international motor-car ferrymen of Ukraine, receipt of admitting to procedure of Carnet TIR and assumption of transport vehicle to transportations must be executed. Certainly, that in the case when the Ukrainian custom is the custom of place of sending, in that international transportation begins with application of Carnet TIR, two custom formalities are executed: registration of Carnet TIR in the custom of sending; control is on a border. In the case when the Ukrainian custom is the custom of destination, in that international transportation closes with application of Carnet TIR, two custom formalities are executed also: control on a border; completion of operation of Carnet TIR is in the custom of setting. During communicating transit through custom territory of Ukraine of operation of Carnet TIR two custom formalities-control are executed only on a border (both at an entrance on custom territory of Ukraine and at departure outside custom territory of Ukraine). Making alteration is offered in Order of realization of positions of Custom convention about international transportation of loads with application of Carnet TIR in relation to identical application of concept-category vehicle.

Key words: action, Carnet TIR, custom formality, custom of sending, custom of setting, operation of Carnet TIR, intermediate custom.

Конвенція МДП спрямована на полегшення міжнародних перевезень вантажів шляхом спрощення процедури митного транзиту та застосування системи міжнародних гарантій. Під час міжнародного перевезення вантажів у рамках системи МДП не потрібні національні митні документи і національна гарантія. Оскільки товари перевозяться в опломбованих контейнерах, вони практично не підлягають митному огляду (хоча у виняткових випадках такий огляд може бути проведений). Перевагами такої системи є менша кількість затримок під час перетину кордону і скорочення загального часу перевезення вантажу. На жаль, компаративний аналіз норм національного законодавства та Конвенції МДП до цього часу не проводився.

Дослідження порядку здійснення митного контролю та митного оформлення на різних видах транспорту в юридичній літературі вже проводилися неодноразово – це публікації А.А. Германа, Є.В. Додіна, О.О. Зотенко, С.А. Трофімова, О.П. Хамходери. Однак переміщення товару через митний кордон України міжнародними автомобільними перевезеннями із застосуванням книжки МДП, виокремлення митних формальностей у такому переміщенні до цього часу не вивчалися. Саме тому метою статті є характеристика митних формальностей із виокремленням дій, пов'язаних із використанням у міжнародних автомобільних перевезеннях книжки МДП.

Нормативною базою для міжнародного автомобільного перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП є Митна конвенція про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП 1975 р. [1], Закон України від 15 липня 1994 р. «Про участь України у Митній конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП 1975 р.)» [2], Митний кодекс України [3], накази Міністерства фінансів України від 09 жовтня 2012 р. № 1064 «Про затвердження Порядку видачі свідоцтва про допущення дорожнього транспортного засобу до перевезення товарів під митними печатками та пломбами» [4], від 09 жовтня 2012 р. № 1066 «Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень» [5], від 20 листопада 2017 р. № 953 «Про затвердження Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 р. та Інструкції про заповнення книжки МДП» [6].

Механізм реалізації положень Конвенції МДП затверджений наказом Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 р. № 953. Є сенс зупинитися на деяких положеннях цього наказу, а саме на застосуванні деяких ключових термінів. Операцією МДП є перевезення товарів на умовах Конвенції МДП територією України (звертаємо увагу, що йдеться виключно про територію України). У Конвенції МДП під терміном «операція МДП»

розуміється перевезення вантажу від митниці місця відправлення до митниці місця призначення з дотриманням процедури МДП. Аналіз ст. 2 Конвенції МДП дозволяє констатувати обов'язковість перетинання митного/митних кордону/кордонів. Наприклад, товар переміщується автомобільним транспортом із використанням книжки МДП із м. Кагул Республіки Молдова до м. Вітебськ Республіки Білорусь територією України. Звісно, митниця в м. Кагул є митницею відправлення, де і починається операція МДП. Митниця в м. Вітебськ є митницею призначення, де закінчиться операція МДП, а митниці на кордоні Молдови і України, України і Білорусі є проміжними митницями (проміжна митниця – будь-яка митниця ДФС, через яку автотранспортний засіб, зчеп дорожніх транспортних засобів в'їжджає на територію України або виїжджає з неї під час перевезення товарів на умовах Конвенції МДП), причому таких митниць чотири (молдовська митниця на виїзд за кордон, українська митниця в'їзду на територію України, українська митниця виїзду за межі території України, білоруська митниця в'їзду на територію Білорусі). Однак аналіз розділу VI Порядку реалізації положень Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 р. № 953, присвяченого оформленню книжки МДП під час прохідного транзиту товарів через митну територію України, свідчить про використання нормотворцем термінів «митниця відправлення» для в'їзду на митну територію України дорожнього транспортного засобу та «митниця призначення» для виїзду за межі митної території України дорожнього транспортного засобу, хоча українські митниці є проміжними митницями. Якщо враховувати зміст терміну «операція МДП» національного законодавства, стає зрозумілим, чому використані терміни «митниця відправлення» та «митниця призначення» замість терміну «проміжна митниця».

Розділ V вказаного Порядку присвячений оформленню книжки МДП під час вивезення товарів за межі митної території України, в якому митниця на кордоні є не проміжною митницею, а митницею призначення.

Якщо виходити із того, що операція МДП у разі ввезення товару на митну територію України починається у пункті в'їзду на митну територію України, тоді вже за аналогією нормотворцю необхідно було в розділі IV вказаного Порядку, присвяченому оформленню книжки МДП під час ввезення товарів на митну територію України, використовувати термін «митниця відправлення» замість терміну «проміжна митниця».

Відсутність однакового застосування понятійно-категоріального апарату в наказі Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 р. № 953 значно ускладнює сприйняття закріплених у ньому положень, а тому рекомендуємо Міністерству фінансів України у найближчий термін внести відповідні зміни до аналізованого Порядку.

Відповідно до Конвенції МДП і національного законодавства, залежно від напрямку переміщення, українська митниця може бути митницею місця відправлення, місця призначення або проміжною митницею і, звісно, митні формальності, пов'язані із міжнародним перевезенням вантажів із застосуванням книжки МДП, значно різняться. Охарактеризуємо митні формальності, коли українська митниця є митницею місця відправлення, в якій розпочинається міжнародне перевезення з дотриманням процедури МДП, за умови, що перевізник вже допущений до системи МДП, тобто митні формальності щодо отримання членства в Асоціації міжнародних автомобільних перевізників України (далі – АСМАП України), отримання допуску до процедури МДП та допущення транспортного засобу до перевезення виконані.

Першою митною формальністю є оформлення книжки МДП, яка починається з дії – отримання книжки МДП.

Відповідно до Конвенції МДП, книжка МДП видається гарантійним об'єднанням у країні відправлення або в тій країні, де власник знаходиться або має постійне місцеперебування. Відповідно до національного законодавства, книжки МДП видаються тільки учасникам АСМАП України, які мають допуск до системи МДП. Якщо держатель книжки МДП отримує її вперше, обов'язковим є надання фінансової гарантії АСМАП України, яка отримала назву «гарантія допуску» (вноситься в національній валюті України – у гривнях на рахунок АСМАП України в безготівковій формі за курсом Національного банку України на день перерахування в розмірі, еквівалентному 4 000 доларів США). Також для отримання книжки МДП учасник АСМАП України попередньо сплачує вартість послуг за користування книжками МДП і зобов'язаний надати в АСМАП України штамп, у якому вказані його повна назва та юридична адреса англійською мовою, номер телефону/факсу, код ЗКПО та код МСАТ – UKR/066/+ реєстраційний номер в АСМАП України. Аналогічний штамп повинен знаходитися у перевізника.

АСМАП України встановлює строк дії книжки МДП, який не може бути продовжений. Книжка МДП може бути прийнята до оформлення першою митницею відправлення не пізніше кінцевої дати строку її дії. Книжка МДП, за якою здійснюється перевезення, є дійсною до завершення перевезення на умовах Конвенції МДП [6].

Наступною дією є подання книжки МДП у митницю відправлення, а також товаросупровідних (товаротransпортних) документів та відомостей в електронному вигляді, джерелом яких є графі книжки МДП та товаросупровідні (товаротransпортні) документи на товари. Відповідна посадова особа митниці перевіряє статус книжки МДП за допомогою автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор», а також:

- перевіряє відповідність електронних відомостей про товар та транспортний засіб комерційного призначення відомостям, зазначеним у представлених до митного оформлення товаросупровідних (товаротransпортних) документах, книжці МДП;

- перевіряє цілісність та відповідність даних про митні забезпечення митних служб інших держав даним, зазначеним у наданих товаросупровідних (товаротransпортних) документах;

- у разі потреби вносить у відповідне поле електронних відомостей ідентифікаційні ознаки засобів забезпечення ідентифікації, які застосовані митним органом відправлення;

- вносить у відповідне поле електронних відомостей номер службового посвідчення та номер особистої номерної печатки посадової особи митниці відправлення, яка здійснила митний контроль цього товару, транспортного засобу комерційного призначення [5].

Після закінчення перевірки посадова особа митниці відправлення реєструє книжку МДП в журналі реєстрації, що є наступною дією.

Останньою дією є заповнення відповідних граф книжки МДП посадовою особою митниці відправлення, які завіряються його відбитком особистої номерної печатки та підписом. Обов'язково відокремлюється один відривний листок (білий) і заповнюється відповідний корінець.

Перед здійсненням останньої дії обов'язково виконується митна формальність – проведення огляду товару, яка закінчується дією щодо накладення митних забезпечень на дорожній транспортний засіб (зчеп дорожніх транспортних засобів).

Наступна митна формальність, яка є останньою у разі вивезення товару за митний кордон України, – контроль на кордоні – виконується вже у митниці призначення. Першою дією є пред'явлення в пункті пропуску через державний кордон України перевізником дорожнього транспортного засобу, зчепу транспортних засобів або контейнера з

вантажом, книжки МДП та інших документів посадовій особі митниці. Наступною дією є перевірка статусу книжки МДП за допомогою автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор» та внесення посадовою особою митниці відповідних відміток до книжки МДП з обов'язковим відокремленням другого листка книжки МДП (зеленого) і заповненням відповідного корінця.

Необхідно зазначити, що за допомогою відривних листів книжки МДП (їх співставлення) є можливість упевнитися в дотриманні операції МДП на території України. Для цього митниця відправляє поштою митниці відправлення відривний листок, а вже у митниці відправлення зв'язуються обидва (зелений та білий) листки (причому така схема стосується кожного напрямку переміщення).

Отже, якщо українська митниця є митницею місця відправлення, в якій розпочинається міжнародне перевезення з дотриманням процедури МДП, виконуються дві митні формальності: оформлення книжки МДП у митниці відправлення та контроль на кордоні.

Кількість митних формальностей може бути більшою. Наприклад, у разі оформлення консолідованого вантажу, коли здійснюється довантаження в іншій митниці відправлення, другий раз виконується формальність оформлення книжки МДП. Деякі граfi книжки МДП заповнюються не у першій, а в другій митниці відправлення.

Охарактеризуємо митні формальності у разі, коли українська митниця є митницею місця призначення, в якій закінчується операція МДП.

Необхідно звернути увагу на можливість прийняття проміжною митницею рішення про відмову в пропуску товарів на митну територію України. Книжка МДП не приймається до оформлення, відомості до неї не вносяться, книжка МДП повертається держателю разом із карткою відмови у пропуску вантажу на митну територію України [6]. Митна формальність – відмова в пропуску товарів на митну територію України – складається з таких дій: подання книжки МДП та документів у проміжній митниці; розгляд документів та прийняття рішення про відмову; заповнення картки відмови у пропуску товарів.

У пункті пропуску через державний кордон України у проміжній митниці виконується митна формальність – контроль на кордоні. Під час ввезення товарів на митну територію України з метою подальшого їх поміщення у відповідний митний режим перевізник подає книжку МДП для оформлення проміжній митниці, що є першою дією. Наступною дією є реєстрація посадовою особою цієї митниці книжки МДП в журналі реєстрації та перевірка її статусу за допомогою автоматизованої системи митного оформлення «Інспектор» на відповідність даних, зазначених у вантажному маніфесті книжки МДП, даним, зазначеним у товаротранспортних документах. За відсутності зауважень посадова особа митниці робить відповідні відмітки та записи до книжки МДП та передає перевізнику книжку МДП для її подання митниці призначення разом із товаротранспортними документами.

Після прибуття у митницю призначення виконується митна формальність – закінчення операції МДП. Першою дією є пред'явлення перевізником дорожнього транспортного засобу вантажу, книжки МДП та інших документів. Посадова особа митниці призначення реєструє в журналі реєстрації книжку МДП, невідкладно вносить відомості про завершення операції МДП до єдиної автоматизованої інформаційної системи.

Перед здійсненням останньої дії – поверненням книжки МДП – виконується митна формальність щодо проведення митного огляду, яка починається із перевірки цілісності та відповідності накладених на дорожній транспортний засіб, контейнер, цистерну, інше пристосування засобів забезпечення ідентифікації. Після митного огляду книжка МДП повертається держателю книжки МДП

або уповноваженій ним особі. Відривна частина книжки МДП, яка свідчить про завершення операції МДП, зберігається у справах митниці призначення.

Під час прохідного транзиту через митну територію України виконуються лише дві митні формальності – контроль на кордоні (причому дії на кожній із них практично ідентичні), перша із яких – у митниці в'їзду на митну територію України, а друга – в митниці виїзду за межі митної території України. У митниці в'їзду здійснюються такі дії: подання книжки МДП та документів посадовій особі митниці; перевірка статусу книжки МДП та її реєстрація; внесення відміток, записів до книжки МДП (обов'язково відокремлюється один відривний листок (білий) і заповнюється відповідний корінець) та її передача перевізнику. Такі ж дії виконуються і у митниці виїзду, лише з тією різницею, що обов'язково відокремлюється другий листок книжки МДП (зелений) і заповнюється відповідний корінець. Після пропуску товарів за межі митної території України посадова особа митниці виїзду вносить до єдиної автоматизованої інформаційної системи інформацію щодо пункту пропуску, через який здійснюється вивезення товару за межі митної території України, номер посвідчення та номер особистої номерної печатки посадової особи, що здійснила пропуск цього товару, відомості про фактично пропущену кількість товару в основних одиницях виміру та відомості про реєстраційний номер транспортного засобу комерційного призначення, який фактично переміщує товари через митний кордон України, якщо такі відомості відмінні від зазначених в електронних відомостях.

Однак кількість митних формальностей може бути значно більшою у разі переміщення прохідним транзитом територією України товару із застосуванням книжки МДП. Як правило, митний огляд дорожнього транспортного засобу не проводиться. Однак ч. 2 ст. 5 Конвенції МДП передбачена можливість у виняткових випадках проведення огляду транспортного засобу, після закінчення якого накладаються власні печатки та пломби [1] посадової особи проміжної митниці, що його провела (можливість виконання формальності, пов'язаною із проведенням митного огляду).

Таким чином, якщо українська митниця є митницею місця відправлення, в якій розпочинається міжнародне перевезення із застосуванням книжки МДП, виконуються дві митні формальності: оформлення книжки МДП у митниці відправлення (отримання книжки МДП в АС-МАП та заповнення відповідних граф; подання книжки МДП у митницю відправлення; перевірка статусу книжки МДП та її реєстрація; заповнення книжки МДП посадовою особою митниці відправлення); контроль на кордоні (пред'явлення перевізником дорожнього транспортного засобу вантажу, книжки МДП та інших документів; перевірка статусу книжки МДП; проставлення відміток у книжці МДП).

Якщо українська митниця є митницею місця призначення, в якій закінчується міжнародне перевезення із застосуванням книжки МДП, виконуються дві митні формальності: контроль на кордоні (ті ж самі дії); закінчення операції МДП (пред'явлення перевізником дорожнього транспортного засобу вантажу, книжки МДП та інших документів; реєстрація книжки МДП та внесення відомостей про її завершення; повернення книжки МДП).

Під час прохідного транзиту через митну територію України операції МДП виконуються лише дві митні формальності – контроль на кордоні (ті ж самі дії, але під час виїзду за межі митної території України останньою дією є внесення до єдиної автоматизованої інформаційної системи відповідної інформації).

Запропоновано внесення змін в наказ Міністерства фінансів України від 20 листопада 2017 р. № 953 стосовно однакового застосування основних термінів і понять.